

Geir Hellemo (red.):

Gudstjeneste på ny.

Oslo, Universitetsforlaget, 2014, 242 sider.

ISBN: 9788215023076

Med boka *Gudstjeneste på ny* ønsker forfatterne å belyse gudstjenestereformen som ble innført i Den norske kirke i 2011. Reformen drøftes i lys av en rekke forskjellige teoretiske perspektiver, og bidragsyterne sikter på et bredt publikum. Slik jeg ser det,

er dette bokas både styrke og utfordring.

Gudstjeneste på ny er disponert ut fra følgende tredeling: 1) Gudstjenesten og ordene, 2) Den sanselige gudstjenesten og 3) Gudstjenesten og menigheten. I del 1 finner vi Geir Hellemos innledning om liturgisk teologi for Den norske kirke, Merete Thomassens bidrag om liturgisk bønn og Sivert Angells kapittel om Ordet og prekenen. I del 2 skriver Kari Veiteberg om gudstjeneste som en hendelse med handlinger ut fra teaterteoretiske perspektiver, Kåre Nordstoga skriver om musikk i gudstjenesten, Margunn Sandal analyserer tre kirkebygg ut fra et arkitektonisk og liturgisk perspektiv, og Geir Hellemo ser på bildets betydning for gudstjenesten og argumenterer for at vi muligens "beveger oss mot en tid da bilde og tekst ikke lenger oppfattes som motsetninger". Del 3 inneholder tekster fra Elisabeth Tveito Johnsen, Gunnfrid Ljones Øierud og Espen Dahl. Førstnevnte anvender læringsteoretiske perspektiver for å analysere ulike former for deltakelse i gudstjenesten som praksisfellesskap. Dette gjelder særlig gudstjenester som inngår i trosopp-læringstiltak. Ljones Øierud bruker begrepet modelldeltaker for å utforske vilkår for inklusjon i gudstjenesten. Dahl går til hverdagsfeno-

menologien og luthersk teologi for å argumentere for å forstå gudstjenesten som "en form for passiv aktivitet (...), som en fundamental avbrytelse av det virksomme livet" (s 201).

De fleste av bokas tekster er velskrevet og interessante. De teoretiske perspektivene som anvendes, er i stor grad spennende og forfriskende. I så måte vil jeg særlig fremheve tre bidrag: 1) Sandals arkitektoniske analyse av de tre kirkebyggene Bragernes, St. Hallvard og Skøyen koblet til liturgiske og teologiske perspektiver. Dette åpner opp for en dypere forståelse av hvordan ulike type kirkebygg står i forskjellig relasjon til sine omgivelser og også uttrykker ulike perspektiver av kristen teologi. 2) Tveito Johnsens bruk av Lave og Wengers teori om praksisfellesskap i sin studie av deltakelse i gudstjenester. Hun viser for eksempel hvordan deltakerne gis mulighet til å inngå i forskjellige typer læringsbaner som enten kan lede innover i praksisfellesskapet eller ut av det. Tveito Johnsen peker særlig på viktigheten av å kunne få være en såkalt "legitim perifer deltaker" i motsetning til ikke-deltakelse. Når barn gis anledning til å utføre oppgaver som "er konstituerende for praksisfellesskapet" (s 157) sammen med sentrale deltakere, men uten å ha ansvar for oppgavene, kan det etableres læringsbaner som leder til læring og mer sentral deltakelse. Samlet sett får hun frem hvordan dette teoretiske rammeverket synliggjør "kompleksiteten i hvordan læring skjer i sosiale praksiser" (s 179). 3) Ljones Øieruds anvendelse av begrepet modelldeltaker for å utforske hvorvidt det skapes deltakerroller som kan oppleves inkluderende for gudstjenestedeltakerne, viser hvordan gudstjenestene er flerstemmige og ytterst multimodale. Hun argumenterer for at når det i gudstjenesten legges til rette for at det i ett og samme ledd "kan oppstå flere forskjellige menings-skapinger eller opplevelser, da innebærer det nettopp at dette leddet kan passe for og oppleves

inkluderende for forskjellige typer mennesker” (s 187). Styrken i disse bidragene er at det anlegges teoretiske perspektiver som ikke så ofte benyttes på et empirisk materiale etablert i gudstjenestesammenheng, og at de bidrar til å åpne materialet.

Til tross for den tematiske tredelingen fremstår *Gudstjeneste på ny* mer som en artikkelsamling enn som kapitler i en helhetlig bok. De ulike teoretiske perspektivene og analytiske rammeverkene bidrar positivt til å se på gudstjenestereformen fra ulike innfallsvinkler. Tekstene er imidlertid av svært ulik sjanger og har ulik struktur. Noen er tydelige forskningsbidrag (for eksempel Tveito Johnsen), mens andre oppleves mer som normative og preskriptive tekster om hva som for eksempel kjennetegner god musikk i gudstjenesten (Nordstoga). Forholdet mellom det mer deskriptive og det preskriptive varierer i stor grad i de ulike tekstene og bidrar til at boka som helhet spriker noe. Likeens er det uklart om boka først og fremst skal være en lærebok for studenter eller forskningsbidrag der man også etterspør mer metodisk refleksjon og diskusjon med eksisterende litteratur innen feltet.

Mens noen bidragsytere plasserer seg selv og sier noe om for eksempel valg av kjønn på pressten (Veiteberg), er andre mer eller mindre ”off the page” som skribenter. Mens både Veiteberg og Thomassen har et bevisst forhold til kjønns-perspektivet, er dette fullstendig fraværende i Angells (ellers velskrevne og interessante) tekst der det ikke henvises til en eneste kvinnelig homiletiker, og kjønn overhodet ikke tematiseres. Med tanke på at det er kvinnelige homiletikere som i stor grad har levert nyere bidrag innen homiletikkfeltet her i Norden, er dette et påfallende fravær.

Når dette er sagt, var *Gudstjeneste på ny* for denne leseren helt klart en god leseropplevelse, og jeg mener at boka er et viktig bidrag til feltet. Jeg ser det som spesielt positivt at boka samlet sett vektlegger gudstjenesten som kroppslig handling og dermed vier betydelig plass til det sanselige og kroppslige, til gudstjeneste som praksis og deltakelse.

STONE STANGELAND KAUFMAN

Gry Espedal

Løsningsfokusert sjelesorg

Oslo, Gyldendal, 2015, 176 s

ISBN 9788205481909

Gry Espedal, prest og stipendiat ved VID, har skrevet boken *Løsningsfokusert sjelesorg*. Bokprosjektet hvis ambisjon er å implementere løsningsfokusert tilnærming (LØFT) i en sjelesørgerisk kontekst, henvender seg til mennesker som arbeider med hverdagsamtaler av sjelesørgerisk art i kirke og menighet. Slike samtaler skiller seg fra mer tradisjonelle sjelesørgeriske samtaler ved at de ikke nødvendigvis foregår i situasjoner hvor mennesker er i krise eller sorg. Derimot vil det i mange tilfeller handle om at konfidenten søker hjelp og veiledning fordi han eller hun har et problem, skriver Espedal.

Ifølge Espedal har norsk sjelesorg i stor grad vært influert av institusjonsmiljø som fengsel og sykehus der psykoterapeutiske tilnærminger ofte hatt en dominerende posisjon. Hun påpeker at en slik praksis ikke uten videre har en overføringsverdi til menighetskonteksten der samtalen ofte har sitt utgangspunkt i andre premisser. Espedal ønsker derfor å sette fokus på den løsningsfokuserte sjelesorgstilnærmingen som hun mener kan tilby en form for livshjelp eller livsorientering der mennesker gis mulighet til å bli kjent med egne ressurser og til å leve det livet man ønsker.

Ifølge forfatteren har en løsningsfokusert tilnærming til problemløsning sitt opphav i blant annet familierapien og organisasjonslivet. Metoden bygger på et positivt humanistisk menneskesyn og baserer seg på overbevisningen om menneskers egne evner til å finne løsninger i vanskelige livssituasjoner. Blant åtte konstituerende trossetninger finner vi den kanskje mest radikale i påstanden om at det ikke er nødvendig å forstå et problem for å kunne løse det. I stedet handler det om å finne nøkkelen til løsning ved hjelp av ”løsningsmønster” og ”mulighetsrom”; dersom noe virker, gjør mer av

det. Hvis noe ikke virker, gjør noe annet. Hovedessensen i LØFT kan ifølge Espedal derfor oppsummeres slik: "å bringe personen som er i samtale fra der han er til der han ønsker å være, ved å finne frem til hans egne mål, ønsker, drømmer og håp" (26). LØFT-metodikken drar i stor grad kjensel på den narrative teoriens metodikk (Epston and White, Gergen), når det gjelder både dens vektlegging av språkets konstituerende karakter og fortellingens menings-skapende funksjon. Sammenligningen er relevant fordi også den narrative teorien har funnet sin vei inn i det sjelesørgerske landskapet de senere årene (Engedal, Bach). Styrken til den narrative tilnærmingen, sammenlignet med LØFT, er, slik jeg ser det, at den i større grad vier oppmerksomhet til kontekstens betydning for utformingen av individets handlingsrom. Dette perspektivet løftes etter mitt skjønn ikke frem på samme måte i LØFT-tenkningen slik den presenteres her.

Selve utformingen av boka fremstår oversiktlig, og språket er lettlest og velformulert. Forfatteren gir god plass til bruk av samtalevignetter som elegant veves inn mellom de teoretiske presentasjonene. Dette bidrar til en klargjøring av metoden i praksis og gjør teksten ytterligere leseverdige, kanskje særlig for den noe mer uerfarne leser, det være seg studenter eller andre med interesse for faget. Oppsummeringen mot slutten av hvert kapittel fungerer dessuten godt som en repetisjonsøvelse.

Hvilke implikasjoner får så en løsningsfokuset tilnærming for en sjelesørgersk praksis? Innledningsvis redegjør forfatteren for en generell debatt knyttet til sjelesorgens egenart, men Espedal bruker ikke nevneverdig plass på å posisjonere sin egen løsningsfokuset tilnærming i det sjelesørgerske landskapet. I stedet fremstår hun pragmatisk og praksisorientert, med fokus på hvordan man kan bruke en løsningsfokuset tilnærming til sjelesorgssamtaler. Dette kan ifølge forfatteren skje på tre måter, å lete etter fremtid og drøm (hva konfidenten ønsker annerledes), å lete etter situasjoner der problemet er mindre (unntak), eller å lete etter historier som illustrer hva konfidenten allerede har gjort av kloke grep.

All den tid Espedal argumenterer for LØFT-

metodens relevans og berikelse av den sjelesørgerske samtale, er hun like fullt påpasselig med å understreke at bruken av metoden fordrer en gode porsjon aktsomhet fra sjelesørgers side. Sjelesørgere har flere typer samtaler og man kan ifølge Espedal gjøre et grovt skille mellom *eksistensielle samtaler*, kjennetegnet ved kriser og sorg, og *livsveiledende samtaler* som ofte dreier seg om at konfidenten har et problem. Fordi det er i sistnevnte tilfeller at metoden har sin styrke, består sjelesørgers oppgave i å kunne skjelne mellom behovet for å være en "medvandrer" og behovet for å fylle rollen som en løsningsfokuset "jordmor".

Espedal foregriper potensielle kritiske innvendinger mot bruken av LØFT i en sjelesørgersk sammenheng. Allerede på et tidlig tidspunkt i teksten argumenterer hun for at en løsningsfokuset sjelesorg helt og fullt tar utgangspunkt i konfidentens livsvirkelighet, og at ethvert menneske derfor må finne de beste løsningene i egen livssituasjon. Til tross for at teksten til tider kan fremstå noe forenklet, og savnet av et mer psykodynamisk orientert perspektiv i møte med vignettene tidvis blir påtrengende, synes jeg Espedal gjennomgående evner å ta nødvendige forbehold hva gjelder metodens bruksområder. Derimot er jeg mer kritisk til bokas mangel på teologisk refleksjon – for ikke å si ambisjon – i møte med det gjeldende menneskesyn og livsanskuelse i det løsningsfokuset perspektivet. Riktignok forankrer forfatteren det løsningsfokuset menneskesynet i et skapelsesteologisk perspektiv, men all den tid det ikke gis mulighet for å dvele ved og utforske årsakene til et problem, men tvert i mot manes til utelukkende å søke løsninger som kan bringe konfidenten fra "...der han er, til der han ønsker å være, ved å finne frem til hans egne mål, ønsker, drømmer og håp", blir det ikke rom for erkjennelsen av de destruktive og ødeleggende sidene ved mennesket, menneskelivets gitte begrensninger, eller for den saks skyld: et evangelium.

Etter mitt skjønn vil LØFT-metodens sterkt individualiserte tilnærming derfor raskt komme på kollisjonskurs med en tradisjonell teologisk bestemmelse av det menneskelige livsprosjekt som grunnleggende relasjonelt betinget, til Gud

og til vår neste. Selvsagt frarøver ikke dette den løsningsfokuserede tilnærmingen dens potentielle verdi for en sjelesørgerisk praksis i møte med bestemte livssituasjoner, men det fordrer samtidig evnen til kritisk å vurdere dens betydelige begrensning for utøvelsen av det sjelesørgeriske mandat.

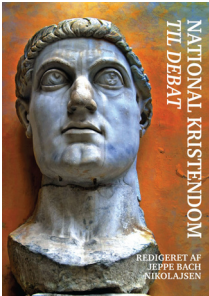
EINAR EIDSAA EDLAND

Jeppe Bach Nikolajsen (red.):

National kristendom til debat

Kolon, 2015, 288 sider

ISBN: 978-87-87737-72-2

I Norden har religion siden reformationen været institutionaliseret ved nationale kirker under kongelig protektion. Den model er ikke længere legitim. Monarkiets magt er underlagt demokratiet, som bygger på tros- og meningsfrihed. Nationalstaternes råderum be-

grænses af globaliseringen. De globale medier åbner for at se den nationale protestantiske tradition som en kristen minoritet. Samtidig gør politiske partier den nationale protestantisme til ideologisk støtte til afgrænsningen til især muslimske indvandrere, men potentielt for alle indvandrere, der tilhører andre religioner.

Bogens tema er således yderst relevant. Det gælder ikke blot teologer, men også det lægfolk, som er kirkens menneskelige sjæl. Den lutherske kirkes rolle i et samfund præget af sekularisme og religiøs pluralisme er ikke mindst en udfordring til lægfolket. Organisationen kan blive til et åndeligt supermarked, hvor kunderne plukker de varer, der falder i deres smag. Teologerne kan virke som smagsdommere, som prøver at vejlede kunderne, uden at blive hørt.

Det er der en tendens til i bogen. Den åbner ikke seriøst for den dialog med lægfolket, som er forudsætningen for at forkynde kristendom under de multireligiøse vilkår. Mine kommentarer er ud fra det kirkeligt engagerede lægfolks perspektiv.

Bogens rammefortælling er den konstantinske epoke, hvor kirken var protegeret og privilegeret af den politiske hersker. Rammen diskuteres dels som en historisk epoke og dels som en ideotype. Men den mangler at udfolde idealtypologien, fordi den ikke tematiserer magtforholdet og dets legitimitet. Dette skyldes muligvis, at de fleste indlæg bygger på den ubestemte magtkategori 'øvrigheden', som om alle politiske magtsystemer var lige legitime eller illegitime for kristendommen. Bogen markerer, at nazismen var en udfordring for øvrighedslæren. Men den pointerer ikke, at mange kirkelige kredse i 1930'erne var kritiske mod demokratiet og støttede den stærke fører. Det gjaldt i Danmark Indre Missions pastor Bartholdy og Kaj Munk. Bogen kommer derfor heller ikke ind på befrielsesteologiens diskussion om kirkemagtens støtte til statens undertrykkelse eller de undertrykte.

De kirkehistoriske indlæg i bogen er oplysende, men beskrivende. I betragtning af temaet kunne man ønske en tematisk analyse. For eksempel en diskussion af Nikæa-mødets ideologiske funktion. Det er oplysende at genfremstille Luthers øvrighedslære; men vægten burde nok lægges på aktualiteten af hans argumentation, fremfor at lade ham fremstå som en indiskutabel profet. Uden at være teolog, ville jeg formode, at Luther argumenterer dialektisk snarere end dualistisk; samt at det syndsprægede menneskesyn er basis for hans øvrighedslære. Jeg ville også være tilbøjelig til at læse den kontekstuel, på baggrund af, at de lutherske byer og fyrster faktisk havde gjort oprør mod kejserens øvrighed.

Bogens indlæg opererer tilsyneladende med flere kirkebegreber, som nok burde udskilles og klargøres. Der er ikke blot forskel på den ideale kirke – den usynlige, om man vil – og den reale kirke. Der er også forskel på den teologisk proklamerede kirke og lægfolkets praktiserede kirke. Den kendte fortælling om Antonius'

fiskeprædiken kan illustrere dette. Men yderligere kan der være behov for at differentiere mellem de kristne som en inderkreds af troende og kirkens brede medlemskreds. Sådanne differentieringer kunne gøre den tematiske diskussion klarere.

Det er meget oplysende at trække forskelle på den dansk-norske og den svensk-finske reformation op. Her studsede jeg blot over, at indlæggets forfatter går ud fra at kongen og ikke rigsrådet repræsenterer øvrigheden for Gud. Det er oplysende at inddrage teologer udenfor den nordisk-protestantiske kreds. Bogen inddrager blandt andet angelsaksiske teologer. Som ikke-teolog undrer det mig, at en af de udvalgte åbenbart går ud fra, at oversættelsen af Johannesprologen er indiskutabel. I min naive læsning viser 'ontos' tilbage til logos, og det betyder ikke nødvendigvis 'ham'. Som ikke-teolog savner jeg også referencer til den sekulære forskning. Det gælder historie, idehistorie og naturligvis religi-

onssociologi, mit eget fag. Man kunne tænke sig, at bogens aktualitet kunne gøres tydeligere ved at fokusere på magtrelationer og religionens legitimering af magten.

Der er således mange interessante oplysninger og perspektiver at finde i bogen, både for teologer og lægfolket med interesse for kirkens aktuelle udfordringer. Det er altid svært at organisere antologier. Måske kunne redaktionen have været strammere. Indledningen er ret løs, og der savnes en tematisk opsamling med diskussionsoplæg. Som baggrund for en fagteologisk studiekreds rummer bogen utvivlsomt mange kvalificerede bidrag. Som baggrund for en bred diskussion blandt lægfolket vil antologien kræve en kritisk fagkyndig vejledning.

OLE RIIS
PROFESSOR EMERITUS I RELIGIONSSOSIOLOGI
UNIVERSITETET I AGDER

luther

Tonje og Dag W. Haugeto Stang

TID FOR TO

299,-

Med visdom, erfaring og en solid dose humor leder Tonje og Dag oss gjennom råd og prinsipper for hvordan parforholdet best kan ivaretas og styrkes. Ukentlige lesestykker og samtale spørsmål gjør boken til en sørvisstasjon for par som ønsker å skape en fast rytme på "vår kveld" i hverdagen, med

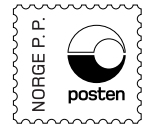
tid og rom for fruktbare samtaler. Boken kan med fordel gis som gave, og er rikt illustrert av Lars Aurtande.

Tonje og Dag W. Haugeto Stang har holdt samlivskurs i en årrekke og har lang erfaring som foredragsholdere og samtalepartnere.

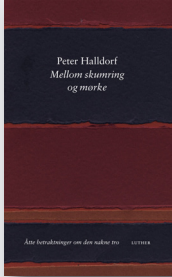
Boken er et glimrende redskap i parterapi eller en gave til brudeparet.

www.lutherforlag.no

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenvien 25
0572 OSLO

luther

Peter Halldorf
MELLOM SKUMRING OG MØRKE
Åtte betraktninger om den nakne tro
199,-

Hvorfor hadde ingen sagt at du måtte miste den gamle freden for å vinne en ny og mer virkelig fred? Idet døden sluker Jesus, mister disiplene sin tro. Påskeaften, dagen mellom korset og oppstandelsen, spiller en realisme som ingen av oss kommer utenom, dagene når ateismen åpner seg som en avgrunn i vår sjel. Er Gud død? Finnes han ikke lenger? Har jeg levd på en illusjon?

Boken er knyttet an til fasten og påsken, men den kan også med stort utbytte brukes som en meditasjonsbok når som helst på året.

www.lutherforlag.no

luther

Anne-Margrete Saugstad
BIBELN FOR HODE OG HJERTE
249,-

I denne boken deler Anne-Margrete Saugstad av sin store kunnskap om Bibelen og de bibelske tekstenes bakgrunn og sammenheng. Her finner du en rekke innfallsvinkler til hele Bibelens skattkammer – fra skapelsesfortellingen til Johannes' åpenbaring. Som leser vil du få større oversikt og forståelse for hva Guds ord er, og hva det handler om: Hans plan og gjennomføring av sitt verk til menneskehetens beste.

Anne-Margrete Saugstad er en skattet forkynner og har i en årrekke vært lærer i Det gamle- og Det nye testamentet ved Bibelskolen i Staffeldtgate, senere Høgskolen i Staffeldtgate.

www.lutherforlag.no